

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Oslo, 15.8.2014

Vår ref.: 14/35

Høringsuttalelse fra Norges museumsforbund vedrørende «Gjennomgangen av Norsk kulturråd»

Innledning

Norges museumsforbund har med stor interesse lest «Gjennomgang av Norsk kulturråd» som ble overlevert Kulturdepartementet 2. juni 2014. Den nedsatte utredningsgruppen foreslår på bakgrunn av sin beskrivelse av virksomheten i Norsk kulturråd en rekke endringer i Kulturrådets rolle, sammensetning og oppnevning, samt forvaltning av de ulike ordningene som ligger under Kulturfondet eller på annet vis er knyttet til Kulturrådets administrasjon. Det har vært kort tid til utredningsgruppens arbeid, og det gjenspeiles noe i de foreliggende analyser og forslag.

Utredningsgruppen signaliserer et tydelig ønske om å styrke Kulturrådets rolle som kulturpolitisk aktør. Dette signaliserer en foreslått utvikling som går i retning av Kulturrådets funksjon de første tiårene før Kulturdepartementet ble etablert. Museumsforbundet mener det er viktig med flere tydelige kulturpolitiske stemmer i kulturdebatten, men mener det også må tas hensyn til de senere års utvikling innen kulturlivet og at Kulturrådet har fått en rekke nye forvaltningsoppgaver.

Museumsforbundet mener det er viktig å opprettholde Kulturrådet som et viktig og kompetent organ for kulturfaglig utvikling innen et bredt sammensatt kulturliv. Vi mener at det er viktig at denne rollen ikke blir pulverisert. Museumsforbundet har merket seg at flere av forslagene til utredningsgruppen kan få omfattende konsekvenser for både museumssektoren og andre deler av kulturlivet. Museumsforbundet vil i sin høringsuttalelse legge mest vekt på å kommentere de forslag og analyser som har størst betydning for museene. Vi vil særlig legge vekt på de punktene der vi mener at utredningsgruppen ikke har godt nok grunnlag for sin analyse.

Tydeliggjøring av oppgaver

Ett av hovedpoengene i utredningen knytter seg til at det er behov for en tydeliggjøring av de ulike rollene Kulturrådet har. Dette støtter Norges museumsforbund. Å skille disse ved hjelp av ulike navn kan være en god løsning, men vi mener utredningsgruppens forslag til navn ikke er gode og at forslagene bør videreutvikles. Museumsforbundet er imidlertid av den oppfatning at det må mer til enn en navneendring til for å tydeliggjøre de ulike oppgavene Kulturrådet har. For å bedre forståelsen må det også fra Kulturrådets side være en tydelig kommunikasjon av de ulike roller og oppgaver Kulturrådet har, samt hvilke resultater dette gir i praksis.

Museumsfeltet er det området hvor Kulturrådet har de tydeligst formulerte direktoratsoppgavene knyttet til iverksetting av museumspolitikken. Norges museumsforbund mener derfor det er viktig å

tydeliggjøre forskjellen mellom rollen som forvalter av Norsk kulturfond og de ulike forvaltningsoppgavene som er knyttet til dagens Kulturråd. I vårt innspill til utredningsgruppen understreket vi derfor behovet for en synliggjøring av Kulturrådets rolle som utviklingsorgan for museene etter innlemmelsen av ABM-utvikling i Kulturrådet i 2011. Den videre utvikling av direktoratsoppgavene til Kulturrådet er svært viktig for de norske museene. Museumsforbundet mener at disse kan ha kommet i skyggen av Kulturrådets tradisjonelle oppgaver knyttet til Kulturfondet.

Direktoratsoppgavene og museene

Utredningsgruppen beskriver forvaltningsoppgavene på museumsfeltet i utredningens del om «Vurderinger og anbefalinger». Slik beskrivelsen fremstår, mener Museumsforbundet den viser at utredningsgruppen har undervurdert de forvaltningsoppgaver museumsseksjonen i Kulturrådet har, og har hatt, knyttet til iverksetting og gjennomføring av gjeldende museumspolitikken slik den er formulert i museumsmeldingen «Framtidas museum» (St.meld. 49 (2008-2009)).

Norges museumsforbund mener at utvalgets antakelse om at «de konsoliderte enhetene opplever trolig ikke nevneverdige behov for museumsfaglige råd fra en sentral statlig utviklingsaktør; de store museene utgjør langt på vei et selvgående system som kommuniserer seg imellom om faglige problemstillinger» ikke er dekkende for hvordan museene opplever situasjonen. Musea i Sør-Trøndelag, Norsk Folkemuseum og Nynorsk kultursentrum har, som Museumsforbundet, understreket det motsatte i sine innspill. Det påpekes i disse at det fortsatt er ønske om og behov for samarbeid mellom Kulturrådet og museene om utvikling og styrking av sentrale arbeidsfelt fremover. At museene er blitt større og mer profesjonelle enheter betyr ikke at alle overordnede utviklingsoppgaver er løst, eller kan bli løst innen de etablerte konsoliderte enhetene. Vi ser imidlertid at det stiller nye krav til hvordan samspillet mellom Kulturrådet som offentlig forvaltningsorgan og museumssektoren kan og bør være fremover.

Det er fortsatt en rekke større overordnede oppgaver som ikke er tilfredsstillende løst, og hvor det er behov for samarbeid om ny- og videreutvikling. På noen av disse områdene pågår det allerede prosjekter i samarbeid mellom museene og museumsseksjonen i Kulturrådet som må videreføres. Norges museumsforbund bidrar gjerne til samarbeid om å utvikle dette.

Videre oppfølging av museumspolitiske føringer

Da museumsmeldingen «Framtidas museum» ble lagt frem ble det lagt vekt på at forsvarlig sikring og bevaring av samlingene for ettertiden var viktig sammen med tilgjengeliggjøring for publikum og forskere. Meldingen slo fast at «forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.» (s. 146) I tillegg ble det lagt vekt på at det skulle etableres et bredt sammensatt kompetanseutviklingsprogram for museene som skulle administreres og utvikles av ABM-utvikling i samarbeid med museene og andre relevante institusjoner. Kompetanseutviklingsprogrammet er realisert gjennom et samarbeid mellom Kulturrådet, flere sentrale museumsinstitusjoner og Norges museumsforbund, og ble svært godt mottatt i museene i 2013. Programmet hadde imidlertid ikke latt seg realisere uten økonomisk støtte gjennom post 77 og deltagelse i utvikling også fra museumsseksjonen i Kulturrådet. Det er også igangsatt flere strategiske utviklingsprosjekter som har som mål å finne gode løsninger på utfordringer knyttet til prioritering og avhending av museumsbygninger og museumssamlinger mer generelt. I disse er det ulike former for samarbeid mellom museumsinstitusjoner og Kulturrådet, noe som oppleves som fruktbart.

Vi vil understreke at det fortsatt er behov for samarbeid mellom museumssektoren og Kulturrådet om sentrale fellesprosjekter knyttet til fellers overordnede problemstillinger. I tillegg til de nevnte prosjektene er arbeidet med etablering av standarder og retningslinjer for museumsarbeid, som det britiske Spectrum, og arbeid med opphavsrettslige spørsmål knyttet til digitalisering og formidling av samlingene (gjenstander, foto, kunstverk, arkivmateriale mm) og uttrykk som er underlagt

bestemmelser knyttet til åndsverklovgivning. Dette er eksempler på oppgaver som ikke ett enkelt museum, eller en mindre gruppe museer, kan ta ansvar for alene. Museumsforbundet er kjent med at Kulturdepartementet har sendt ut et forslag til endringer i åndsverksloven, og vil komme med våre synspunkter på dette i forbindelse med vårt høringsinnspill. Godt faglig samarbeid mellom museumssektoren og en faglig og økonomisk støttende utviklingsinstans vil fortsatt være viktig for utvikling av slike prosjekter som sikrer styrking av kvaliteten og videreutvikling av sektoren. Norges museumsforbund mener det er bra at det i utredningen konkluderes med at det fortsatt er behov for å opprettholde en ordning med «noen utviklingsmidler på museumssiden». Vi mener imidlertid det er behov for styrking av disse - ikke en svekking.

Det kan se ut som utredningsgruppen implisitt mener at de nye større museumsinstitusjonene vil være i stand til å påta seg det fulle økonomiske ansvaret for slike større utviklingsoppgaver. Uten støtten man til nå har hatt gjennom bevilgninger fra post 77, mener vi den konklusjonen er forhastet. Diskusjonen knyttet til forvaltningen av disse midlene blir, etter vår oppfatning, noe skjevt orientert mot en kritikk av praksisen med de «egeninitierte prosjektene». Museumsforbundet vil understreke at utviklingsmidlene på post 77 gjennom mange år har vært utlyst som søkbare prosjektmidler med spesifikke formål for å styrke sektoren. For mange museer har disse midlene representert en viktig mulighet til å få ekstern støtte til utviklingsprosjekter de ellers ikke ville kunne realisert. Innvilgelse av støtte fra post 77 har også gjort det lettere å få støtte fra andre eksterne aktører. Det blir ofte oppfattet som en kvalitetssikring når Norsk kulturråd gir støtte, og det utløser derfor ofte støtte både lokalt, regionalt og fra næringslivet. Denne effekten må ikke undervurderes.

For museene har post 77-midlene blant annet gjort det mulig for formelle og uformelle nettverk å samarbeide om forskningsprosjektet «Det fleksible arbeidslivet» og FoU-prosjektene «Norgesgården» og «Jernvinna i Oppland». Alle disse prosjektene har bidratt til økt forskning, publisering og forskningssamarbeid mellom museene og mellom museene og forskningssektoren. Kulturrådets egeninitierte prosjekt «Forskning om museer og arkiv» støttet i likhet med de museumsstyrte prosjektene opp om det politiske målet i «Framtidas museum» om å styrke forskningen i museene.

For Museumsforbundet er målet «økt kvalitet i museene» like viktig som virkemidler og prosess. Vi er glad for at det foreslås å opprettholde en ordning med utviklingsmidler til museumsfeltet og at de bør forvaltes administrativt. Vi tror ikke nødvendigvis at en forvaltning av utviklingsmidlene i post 77 vil gi bedre resultat enn i dag dersom de går gjennom Kulturfondet, selv om utredningsgruppen har en grunnleggende oppfatning av at denne løsningen vil sikre tilstrekkelig armlengdes avstand.

Behov for spissing av satsinger

Museumsforbundet kan imidlertid se at det kan gjøres en enda tydeligere spissing av formål med utlysningen for å stimulere til enda bedre resultater. Vi støtter utredningens ønske om tydeligere og større satsinger på utviklingsprogram og foreslår derfor at det de kommende årene etableres et «Strategisk program for museumsforskning» for å styrke Forsknings-F-en. Et slikt program bør administreres av Forskningsrådet for å sikre kvalitet og legitimitet, slik det er gjort i Kunnskapsdepartementets satsing på forskningssamarbeid i Universitetsmuseene.

Museumsforbundet mener det er viktig å styrke den digitale utviklingen. Utviklingsmidler til Primus og Digitalt museum har bidratt til at museene har fått en god kanal for digital formidling av samlingene som også vil være viktig å sikre fremtidig fornyelse. Sårkornsmidler innen post 77-midlene kan være et egnet tiltak da det gir fleksibilitet til å gi støtte når det kommer gode forslag, men det er et forslag som undergraver armlengdes avstand-prinsippet utredningsgruppen ellers forfekter. Vi vil imidlertid understreke at det er en rekke utfordringer knyttet til rettighetsspørsmål som følger de digitale satsingene som det er behov for å løse på et overordnet nivå. Dette må gjøres gjennom nødvendige tilpasninger i åndsverksloven, men vil trolig også kreve at det forhandles frem overordnede avtaler om kompensasjon for digital bruk som forenkler dagens praksis og etablerer ordninger på felt som i dag ikke er dekket. I Danmark er man for eksempel i ferd med å

fremforhandle en felles avtale for digital formidling av fotografier. Dette er en utfordring for mange norske museer, i likhet med digital formidling av kunst.

Bør Kulturrådet deles?

I utredningen diskuteres det hva slags organ som eventuelt skal ta seg av relevante utviklingsspørsmål på museumsfeltet dersom dette ikke skal foregå innen Kulturrådet. Det åpnes også for at det skal være et organ som kan bistå med dette. Museumsforbundet er glad for at utredningsgruppen har konkludert med at den ikke anbefaler at utviklingsoppdraget for museumsfeltet overføres til Riksantikvaren. Selv om det er et uutnyttet potensial for samarbeid mellom Kulturrådet, Kulturdepartementet og Riksantikvaren, samt en rekke departementer som har etatsmuseer eller finansierer sektormuseer, mener vi det er feil bare å vurdere en overføring av de rene museumsforvaltningsoppgavene. Da bør man i stedet vurdere en total sammenslåing av feltene slik Danmark gjorde med Kulturstyrelsen.

Norsk Lokalhistorisk Institutt (NLI) nevnes som mulige adresser for museumsseksjonen. Museumsforbundet mener at dette er feil partner for en mulig sammenslåing. De oppgaver NLI utfører ligger et godt stykke unna forvaltningsoppgavene Kulturrådet utfører på museumsfeltet, selv om det er godt samarbeid om lokalhistoriewiki og andre satsinger. Forslaget må ha sammenheng med tidsnød kombinert med et svært bredt anlagt søk etter mulige kandidater. Utredningsgruppen understreker at den ser «at det særlig er museumsoppgavene som vanskelig finner sitt hjem i andre eksisterende organer», og at en slik enhet vil bli svært liten.

Museumsforbundet finner det bekymringsfullt at det stilles såpass stort spørsmål ved nettopp denne delen av forvaltningsoppgavene til Kulturrådet fordi det sprer usikkerhet om fremtidens organisering av oppgavene på museumsfeltet. Fusjonen mellom Kulturrådet og deler av ABM-utvikling er, som utredningsgruppen selv understreker, bare tre år gammel og at en ny endring vil være uheldig og lett bidra til ytterligere svekket gjennomføringskraft. Museumsforbundet mener det bør arbeides for å løfte denne delen av Kulturrådets arbeid, og at det etableres større aksept for at Kulturrådet kan ha begge rollene uten at det «mistenkeliggjøres». Vi mener det må være mulig å balansere armlengdes avstandsoppgaver og de kulturpolitisk styrte direktoratsoppgavene også i Norge. Flere land håndterer dette på ulikt vis med ulike modeller.

Mange museer var svært godt fornøyd med Norsk museumsutvikling (NMU) og dette organets arbeid for å styrke museumssektoren. Noen av våre medlemmer vil nok også mene at dette var den organisasjon som tjente museene best. Museumsforbundet er imidlertid i tvil om et nytt NMU, eller et nytt «museumsdirektorat», er det rette for dagens museumslandskap. Vi mener det bør finnes en løsning som bidrar til god utvikling og bedre samarbeid mellom ulike deler av kulturlivet – og Norsk kulturråd bør kunne sikre dette dersom man tydeliggjør de ulike rollene og tar bedre høyde for det i organiseringen.

Armlengdes avstand, mer habilitet og maktspredning, samt post 74

Norges museumsforbund har merket seg at post 74 foreslås nedlagt og at det foretas en arbeidsfordeling mellom Norsk kulturfond og Kulturdepartementet der de delene av posten som «egner seg for kunst- og kulturfaglig skjønn» foretas av Norsk kulturfond. Slik dette er formulert i forslaget i del 5 innebærer dette en sammenslåing av midler som i dag er i postene 74, 55 og 56 og som har hatt ulike innretning i form av varighet fra ettårig, til flerårig og permanent driftstilskudd. Selv om det understrekes at det er en forutsetning for en slik sammenslåing at midlene Norsk kulturfond kan brukes til å gi ordinær driftsstøtte, er det noe uklart hvordan forholdet mellom ettårig, flerårig og mer permanent støtte skal underlegges en mer dynamisk forvaltning gjennom Norsk kulturfond. Museumsforbundet er enig i at det kan være behov for en opprydding i posten, men det er uklart hva dette vil bety for de berørte institusjonene, særlig siden den posten som foreslås bevart er den som tidligere har vært benyttet til ettårige tiltak.

Det er imidlertid grunn til å diskutere om det er slik at alt som går via Kulturfondet automatisk sikrer bedre habilitet og mer armlengdes avstand. Forslaget om endring for Statens kunstnerstipend vil også gi mer makt til fagutvalgene uten at det er diskutert hvordan dette påvirker prinsippet om armlengdes avstand og maktspredning.

Norges museumsforbund støtter prinsippet om armlengdes avstand. Vi mener at det er viktig å sikre at det blir en maktfordeling knyttet til hvem som kan ta beslutninger og at det blir en tilstrekkelig grad av maktspredning i de beslutninger som tas om fordeling av støtte til kunst og kultur. Vi mener imidlertid at det er viktig at «Armlengdes avstand-prinsippet» ikke trekkes ut i det meningsløse og blir det godes fiende.

Vi støtter tanken om at rådet gis mer kulturpolitiske og strategiske funksjoner, mens fagutvalgene styrkes og gis noe større råderett og større ansvar ved tildeling av midler enn det har i dag. Museumsforbundet ser at en slik løsning vil sikre at et utvalg med mer kompetanse på hvert enkeltfelt tar beslutning om bevilgningen i stedet for et bredere sammensatt råd med mer variert bakgrunn fra flere kulturfelt. På den andre siden kan dette bidra til at man mister et korrektiv og til at administrasjonen får mer innflytelse over utfallet av behandlingen. Utredningsgruppen har ikke diskutert hvordan prinsippet om armlengdes avstand vil påvirkes av den foreslåtte modellen. En analyse av «innvilgelsesprosenten» på administrasjonens innstilling til fagutvalg, og eventuelt til råd, kunne kanskje vært på sin plass. Den foreslåtte løsningen kan bidra til redusert maktspredning. Museumsforbundet mener også at man kan miste noe av grunnlaget for gode kulturpolitiske og strategiske diskusjoner dersom rådet fjernes for mye fra vurderingen av søknadene og utviklingstrender i de ulike delene av kulturlivet. Det vil i alle fall kreve en omfattende bredde og nøye gjennomtenkning av sammensetningen av rådet. I det videre arbeidet mener Norges museumsforbund det er nødvendig å vurdere størrelsen av og funksjonen til dette rådet nærmere, og eventuelt vurdere andre mulige løsninger.

Ønsket om økt transparens når det gjelder saksbehandling og tilskudd er viktig og riktig. Det kan blant annet løses ved at søknader og tildelingslister gjøres tilgjengelige for innsyn. I tillegg vil tydelig formulerte mål og kriterier kunne bidra til dette.

Andre synspunkter

Norges museumsforbund støtter også forslaget om at det utnevnes medlemmer som skiftes hvert fjerde år. Dette vil kunne gi større variasjon i sammensetning og mulighet til å skifte hele rådet med jevne mellomrom. Det kan være en fordel da det kan bidra til å sikre fornyelse i tenkningen innad i rådet. Ideen om å la en valgkomite bestående av tre personer valgt av en regjering/stortingsperiode som skal virke under den neste sikrer en grad av armlengdes avstand, men en valgkomite på tre er svært spinkelt for å fremme bred sammensetning av rådet.

Museumsforbundet mener også at en overflytting av privatarkivoppgaver til Arkivverket vil kunne bidra til redusert maktspredning. Vi er redd for at det vil sikre mindre mangfold og færre stemmer, som kan ha en korrigerende funksjon overfor Arkivverket. Historisk har det vært noe svak og ujevn satsing på privatarkiv i ulike deler av Arkivverket. Satsingen på privatarkiver er viktig for museene, og mange museer arbeider godt med privatarkiv. Samlet sett har museene en betydelig mengde privatarkiver – like mye som Arkivverket. En overføring til Riksarkivet kan gjøre det vanskeligere å utvikle arbeidet med innsamling og utvikling av arkiv i museene. Velger man en overføring til Arkivverket bør dette punktet følges opp av tydeligere styringssignaler fra Kulturdepartementet.

Norges museumsforbund mener at et nærmere samarbeid mellom Skolesekken og et nytt senter for kunst og kultur i opplæringen kan være en god ide, men spørsmålet om hvordan dette skal gjøres er for lite utredet i det fremlagte forslaget. Vi er også opptatt av hvordan man skal sikre kulturarvsdelen da det er et overveldende fokus på kunst i anbefalingene. Det ser ut til at man glemmer museene

som en ressurs i dette arbeidet – også innen formidling og opplæring. Vi viser for øvrig til vår høringsuttalelse til ekspertgruppens utredning «Det muligste kunst».

Museumsforbundet støtter utredningsgruppens forslag om at sikringsmidlene fortsatt skal forvaltes på administrativt nivå. Dagens ordning, med et bredt sammensatt sikringsutvalg med spesialkompetanse, er viktig for kvalitetssikring av dette arbeidet. Disse søknadene inneholder sensitive opplysninger som gjør dem uegnet for behandling av bredt sammensatte fagutvalg og råd. Museumsforbundet vil fremheve at denne ordningen er svært viktig for økt sikkerhet for museenes samlinger.

Avslutning

Museumsforbundet mener at museene er nært knyttet til det øvrige kunst- og kulturlivet, og at det derfor er flere overføringseffekter ved en plassering innenfor Kulturrådet. Dette gjelder både i forhold til kunstmuseene og fondsavsetningen til visuell kunst, som utredningsgruppen trekker frem, men også knyttet til museenes musikk og musikkksamlinger og det utøvende feltet. Økte fokus på kulturnæring i kulturpolitikken gjør at museum, kulturminnevern og det brede kulturfeltet har en plattform for utvikling av gjensidig, berikende samarbeid.

Vi mener dette best lar seg løse som en del av Kulturrådet, men at dette vil kreve at det arbeides mer aktivt med å styrke samarbeidet mellom de ulike kulturfeltene innad i Kulturrådet. På denne måten sikrer man seg også at det ikke etableres noe tydelig skille mellom kunstfeltet og kulturfeltet som helhet, men at dette ses som en samlet del av kulturfeltet og den kulturpolitiske diskusjonen.

Med vennlig hilsen

Jan Hoff Jørgensen
styreleder

Liv Ramskjær
generalsekretær